

118.

1353

1865

Al. 118.

Gesti=ma rahwa

A l e n d e r

ehk

Z ä h t = r a m m a t

1865

aasta peale, p ä r r a s t m e i e

I s s a n d a J e s u s s e K r i s t u s s e s ü n d i m i s t.

S e l a a s t a l o n 365 p ä i w a.

T a l l i n n a s.

T r ü c k t i t u d J. H. G r e s s e l i k i r j a d e g a.

Von der Censur gestattet, jedoch nur in den Ostsee-Gouvernements
abzusehen.

Dorpat, den 29. August 1864.

Nr. 106.

Märkide selletaminne.

Moos = ku.

Täis = ku.

Esimenne werend. Wiinne werend.

p. pärrast. e. l. enne lõunat.

p. l. pärrast lõunat. P. Pühha.

Aasta muutmissed.

Kewwade hakkab 8. Paasto-ku päwal, kello 3, 37
minutit p. l. Siis on pääw ja õ õhhe pitkused.

Sui hakkab 9. Jani-ku päwal, kello 0, 17 minutit
p. l. Siis on meil keigepitkem pääw.

Süggise hakkab 11. Mihkli-ku päwal, kello 2, 31
min. e. l. Siis on jälle pääw ja õ õhhe pitkused.

Dalwe hakkab 9. Jõulo = ku päwal, kello 8, 21
minutit p. l. Siis on meil keigelühhem pääw.

Jõulo- ja Wastla-päwa wahhel on:
7 nädalat 4 päwa.

Miaarw sel aastal.

Pärrast meie kalli Jõsanda Jeesuse Kristuse sündimist on tännawo aasta	1865
Mailma lomissest	5814
Pärrast Miitiusso Riimale tullemist	674
Pärrast Tallinna ülessehitamist	646
Et ramatuid hakkati trükkima	425
Pärrast Eutternuse õige usso üleswõtmist	348
Pärrast wanna katko	208
Pärrast sedda, kui Toompä põllend	181
Pärrast sure nälja hakkatust Ria- ja Tallinna-maal	170
Pärrast Peterburgi linna ehitamist	162
Pärrast teist katko	155
Pärrast sedda, kui meie Ma Wenne-rigi wallits. alla sai	155
Pärrast Tartu sure koli allutamist	63
Et Gesti-maal priust kulutati	48
Pärrast meie sure armolisse Keisri Herra Aleksan- der II. Nikolajewitsi sündimist	47
Et Eibwlandi-maal priust kulutati	45
Pärrast Jummalatenistust ne firiku-seaduse järrel	31
Pärrast Krimmi sõa hakkatust	11
Pärrast sedda, kui Keisri Herra Aleksander II. hak- kas wallitsema	10
Pärrast wiimse hinge kirjutust	7
Et Wenne-maal priust kulutati	4

Päwa- ja Ku-warjutamissed.

Sel 1865 aastal on kaks Päwa- ja kaks Ku-warjuta-
missed, Päwa-warjutamissed on 13. Siiri-ku p. ja 7. Wina-
ku päwal, agga Ku-warjutamissed on 30. Paasto-ku p. ja 22.
Mihkli-ku p. Agga neist on Tallinnas mitte ühtegi nühha.

Kristusse ümberleifamisest. Luk. 2, 21.

1 Rede	Neäri P.	Uita Summal!
2 Laup.	Abel, Seet	Kange

Josep põggeneb Egiptusse male. Matt. 2, 13—23.

3 Pühhap.	Püh. p. Neäri	külm
4 Esmasp.	Metusala	ja
5 Teisip.	Simon	lumme-
6 Keisnäd.	3 Kunninga P.	tuisf.
7 Neljap.	Julianus	
8 Rede	Erart	 4, 16' e. l.
9 Laup.	Peatus	Selged

Jesus 12 aastat wanna. Luk. 2, 41—52.

10 Pühhap.	1 P. p. 3 K. P.,	Paawli p.
11 Esmasp.	Swrain	päwad.
12 Teisip.	Rein	
13 Keisnäd.	Hilarius	
14 Neljap.	Robbert	Tuulsed
15 Rede	Lirik	 11, 9' e. l.
16 Laup.	Risbert	

Pulmad Kana-liinast. Joan. 2, 1—11.

17 Pühhap.	2 P. p. 3 K. P.,	Tõnnisse p.
18 Esmasp.	Uksel	ja
19 Teisip.	Sara	
20 Keisnäd.	Waab. Sebast.	pilwsed
21 Neljap.	Neto	
22 Rede	Madlena	 2, 48' e. l.
23 Laup.	Lotta	

Pealikust Kapernauma-liinast. Matt. 8, 1—13.

24 Pühhap.	3 P. p. 3 K. P.	külmad
25 Esmasp.	Paawli ümb.	
26 Teisip.	Polikarpus	
27 Keisnäd.	Krisostom	ilmad.
28 Neljap.	Karel	
29 Rede	Samuel	 6, 6' p. l.
30 Laup.	Adelgund	Tuisf.

Wina-mäest. Matt. 20, 1—16.

31 Pühhap. | 9 P. e. K. ül. P.

Isel selle fu päwal tõuseb päike k. kahhetja 50 min., ja lähheb loja k. kolm 27 min. — 11mal tõuseb päike k. kahhetja 33 min., ja lähheb loja k. kolm 50 min. — 21mal tõuseb päike k. kahhetja 12 min., ja lähheb loja k. nelli 16 minutit.

1 Esmasp.	Pirit	
2 Teisip.	Küünla pääw	Lund
3 Keisnäd.	Hanna	
4 Neljap.	Veronika	saab.
5 Nede	Agata	
6 Laup.	Tora	 11, 17' p. l.

Külwi = mehhest. Euf. 8, 4—15.

7 Pühhap.	8 P. e. R. ül. P.	
8 Esmasp.	Salomon	Umbue
9 Teisip.	Polli	
10 Keisnäd.	Kolastika	
11 Neljap.	Edo	ja
12 Nede	Eulalia	
13 Laup.	Elwine	 9, 41' p. l.

Pimmedast te äres. Euf. 18, 31—43.

14 Pühhap.	Paasto Pühha	tuulne
15 Esmasp.	Wauština	

16 Teisip.	Wastla pääw	ilm
17 Keisnäd.	Tuhka pääw	
18 Neljap.	Konfordia	ja
19 Nede	Simon Apost.	
20 Laup.	Egarius	 1, 58' p. l.

Kristust kiusatakse. Matt. 4, 1—11.

21 Pühhap.	1 P. Paastus	wahhel
22 Esmasp.	Peetri pääw	tuisone.
23 Teisip.	Mina	Külma
24 Keisnäd.	Palwe pääw, Maddise pääw.	
25 Neljap.	Wiktorius	ja
26 Nede	Nestor	lund
27 Laup.	Leander	tulleb.

Kananea naesest. Matt. 15, 21—28.

28 Pühhap.	2 P. Paastus	 0, 21' p. l.
------------	--------------	--

Iiel selle fu päwal tõuseb päike k. seitse 45 min., ja lähheb loja k. nelli 44 min. — 11mal tõuseb päike k. seitse 18 min., ja lähheb loja k. wiis 19 min. — 21mal tõuseb päike k. kuus 50 min., ja lähheb loja k. wiis 34 minutit.

1 Esmasp.	Albinus	
2 Teisip.	Medea	Selged
3 Keisnäd.	Kunigunde	
4 Neljap.	Adrian	
5 Rede	Angelus	päwad.
6 Laup.	Kotwrid	

Kristus ajab kurratid wälja. Luf. 11, 14—28.

7 Pühhap.	3 P. Paastus	Seitlik
8 Esmasp.	Põri pääw	 2, 16' p. l.
9 Teisip.	Prudensius	
10 Keisnäd.	Mikeus	ilm.
11 Neljap.	Konstantin	
12 Rede	Kreker	Umbne
13 Laup.	Ernst	ja

5000 meest södetakse. Joann. 6, 1—15.

14 Pühhap.	4 P. Paastus	külm
15 Esmasp.	Matilde	 7, 7' e. l.
16 Teisip.	Aleksander	
17 Keisnäd.	Truta	ilm,

18 Neljap.	Kabriel	
19 Rede	Josep	wahhel
20 Laup.	Olga	

Jesus kirowidega wiisatud. Joann. 8, 46—59.

21 Pühhap.	5 P. Paastus	 2, 58' e. l.
22 Esmasp.	Rawael	
23 Teisip.	Tiits	tuult
24 Keisnäd.	Kasimir	
25 Neljap.	Paasto Mar. p.	ja
26 Rede	Manuel	
27 Laup.	Kustaw	

Kristusse sisse-sõitmisest. Matt. 21, 1—9.

28 Pühhap.	6 P. Paastus	tuisko.
29 Esmasp.	Kido	
30 Teisip.	Adonis	 6, 7' e. l.
31 Keisnäd.	Tetlaus	

11el selle fu päwal tõuseb päike f. kuus 24 min., ja lähheb soja f. wiis 56 min. — 11mal tõuseb päike f. wiis 54 min., ja lähheb soja f. kuus 20 min. — 21mal tõuseb päike f. wiis 24 min., ja lähheb soja f. kuus 44 minutit.

1 Neljap.	Suur Neljap., Karjalaskm. p.	
2 Rede	Suur Rede	
3 Laup.	Verdinand	Pehtmed

Kristusse ülestõusmisest. Mark. 16, 1—8.

4 Pühhap.	Ülestõusmisest P.	
5 Esmasp.	2 Pühha	ilmad.
6 Teisip.	Kõlestin	
7 Keisnäd.	Aron	 0, 59' e. l.
8 Neljap.	Viborius	
9 Rede	Vogislaus	Wihma
10 Laup.	Esekiel	

Kinnipandud uksest. Joann. 20, 19—31.

11 Pühhap.	1 P. p. ül. Pühha	ja
12 Esmasp.	Julius	
13 Teisip.	Justinus	 3, 52' p. l.
14 Keisnäd.	Künni pääw	lumme=
15 Neljap.	Olimpia	
16 Rede	Karissus	saddo.
17 Laup.	Rudolf	

Heast karjatsfest. Joann. 10, 12—16.

18 Pühhap.	2 P. p. ül. P.	
19 Esmasp.	Simon	Tuult
20 Teisip.	Jakobina	 5, 43' p. l.
21 Keisnäd.	Adolarius	
22 Neljap.	Rajus	ja
23 Rede	Jürri pääw	
24 Laup.	Albert	wihma.

Ärrikesse aja pärrast. Joann. 16, 16—23.

25 Pühhap.	3 P. p. ül. P.	Kallid
	Markuse pääw	
26 Esmasp.	Etseskias	sojad
27 Teisip.	Anastasiu	päwad.
28 Keisnäd.	Witalis	 10, 2' p. l.
29 Neljap.	Reimund	
30 Rede	Erast	Uddune.

Isel selle fu päwal tõuseb päike k. nelli 52 min., ja lähheb loja k. seitse 10 min. — 11mal tõuseb päike k. nelli 24 min., ja lähheb loja k. seitse 34 min. — 21mal tõuseb päike k. kolm 57 min., ja lähheb loja k. seitse 57 minutit.

1 Laup.	Wolbri pääw	Wihma.
Kristusse ärraminnesest. Joann. 16, 5—15.		
2 Pühhap.	4 P. p. ül. P.	
3 Esmasp.	† Leidminne	
4 Teisip.	Tio	Umbne
5 Kesknäd.	Rotard	
6 Neljap.	Susanna	☾ 8, 19' e. l.
7 Rede	Ulrika	
8 Laup.	Laas	ilm,

Sigest pallumisest. Joann. 16, 23—30.

9 Pühhap.	5 P. p. ül. P.	Kulmad
10 Esmasp.	Kordian	
11 Teisip.	Panfratsius	päwad.
12 Kesknäd.	Henriette	
13 Neljap.	Taewa min. p., (Suur † p.)	☉ 0, 28' e. l.
14 Rede	Kristjaan	Heitlik.
15 Laup.	Sohwi	

Rõmuštajast Waimust. Joann. 15, 26—16, 4.

16 Pühhap.	6 P. p. ül. P.	
------------	----------------	--

17 Esmasp.	Anton	Raunis
18 Teisip.	Erif	
19 Kesknäd.	Aggäus	foe
20 Neljap.	Pil	☾ 10, 1' e. l.
21 Rede	Pontufine	
22 Laup.	Mili	ilm.

Pühast Waimust. Joann. 14, 23—31.

23 Pühhap.	Nelli Pühhi	
24 Esmasp.	2 Pühha	Mürris=
25 Teisip.	Urbanus	
26 Kesknäd.	Eduard	tamised
27 Neljap.	Peet	
28 Rede	Willel	☉ 11, 20' e. l.
29 Laup.	Mart	ja

Jesus ja Nikodemus. Joann. 3, 1—15.

30 Pühhap.	3 aino Sum. P.	wihma.
31 Esmasp.	Petronella	

Kel selle ku päwal tõuseb päike k. kolm 32 min., ja lähheb loja k. kahheksa 21 min. — 11mal tõuseb päike k. kolm 11 min., ja lähheb loja k. kahheksa 42 min. — 21mal tõuseb päike k. kaks 55 min., ja lähheb loja k. ühheksa.

1 Teisip.	Kotskal	
2 Keisnäd.	Martellus	Hea
3 Neljap.	Rasmus	
4 Rede	Tarius	 1, 32' p. l.
5 Laup.	Ponivasius	ilm.

Rikkast mehhest. Luf. 16, 19—31.

6 Pühhap.	1 P. p. 3 a. J. P.	
7 Esmasp.	Eukretia	Tuult
8 Teisip.	Medardus	
9 Keisnäd.	Pitkem pääw	ja
10 Neljap.	Blawius	
11 Rede	Parnabas	 9, 36' e. l.
12 Laup.	Basilides	wihma.

Eurest õhto sömaajast. Luf. 14, 16—24.

13 Pühhap.	2 P. p. 3 a. J. P.	Kännad
14 Esmasp.	Valerius	
15 Teisip.	Widi pääw	sojad
16 Keisnäd.	Justina	
17 Neljap.	Nikander	päwad.

18 Rede	Homerus	
19 Laup.	Kerwasius	 3, 20' e. l.

Kaddunud lambast. Luf. 15, 1—10.

20 Pühhap.	3 P. p. 3 a. J. P.	
21 Esmasp.	Rael	Mürris-
22 Teisip.	Karolina	taminne
23 Keisnäd.	Basilius	
24 Neljap.	Jani pääw	wihmaga.
25 Rede	Webronia	
26 Laup.	Jeremias	 10, 6' p. l.

Olge armoliised. Luf. 6, 36—42.

27 Pühhap.	4 P. p. 3 a. J. P.	Umbne
28 Esmasp.	Jesua	ja
29 Teisip.	Peetri Pawli p.	uddune
30 Keisnäd.	Lilla	ilm.

11el selle fu päwal tõuseb päike t. kaks 45 min., ja lähheb loja t. ühheksa 14 min. — 11mal tõuseb päike t. kaks 45 min., ja lähheb loja t. ühheksa 18 min. — 21mal tõuseb päike t. kaks 52 min., ja lähheb loja t. ühheksa 14 minutit.

1 Neljap.	Teobald	Hea
2 Rede	Heina Maria p.	
3 Laup.	Kornelius	 6, 6' p. l.

Rohkest kallafagist. Luk. 5, 1—11.

4 Pühhap.	5 P. p. 3 a. J. P.	soe
5 Esmasp.	Anselm	
6 Teisip.	Sektor	ilm.
7 Kesknäd.	Demetrius	
8 Neljap.	Kilian	Wihma.
9 Rede	Kirillus	
10 Laup.	7 Wenda	 8, 8' p. l.

Wariseride õigussest. Matt. 5, 20—26.

11 Pühhap.	6 P. p. 3 a. J. P.	
12 Esmasp.	Hindrik	
13 Teisip.	Marreta pääw	Seitlik.
14 Kesknäd.	Ponawent	
15 Neljap.	Apost. jaggam.	
16 Rede	August	Kallid
17 Laup.	Aleksius	

4000 meest sõdetakse. Mark. 8, 1—9.

18 Pühhap.	7 P. p. 3 a. J. P.	 8, 48' p. l.
19 Esmasp.	Widerika	
20 Teisip.	Elias	sojad
21 Kesknäd.	Daniel	
22 Neljap.	Maria Mad.	päwad.
23 Rede	Oskar	
24 Laup.	Kristina	Mürriß

Walle prohwetidest. Matt. 7, 15—23.

25 Pühhap.	8 P. p. 3 a. J. P.	taminne,
	Jakobi pääw	
26 Esmasp.	Anno	 7, 8' e. l.
27 Teisip.	Marta	
28 Kesknäd.	Plato	wihma
29 Neljap.	Olowi pääw	ja
30 Rede	Abdon	
31 Laup.	Kristwrid	tuult.

1sel selle fu päwal tõuseb päike k. kolm 7 min., ja lähheb loja k. ühheksa 2 min. — 11mal tõuseb päike k. kolm 27 min., ja lähheb loja k. kaheksa 44 min. — 21mal tõuseb päike k. kolm 48 min., ja lähheb loja k. kaheksa 21 min.

Illekohtusfest maja-piddajast. Euf. 16, 1—9.

1 Pühhap.	9 P. p. 3 a. S. P.	11, 21' p. l.
	Peetri wang.	
2 Esmasp.	Hannibal	
3 Teisip.	Cleasar	Seitlik
4 Keisnäd.	Dominikus	
5 Neljap.	Döwald	ilm.
6 Nede	Eugenius	
7 Laup.	Aline	Mürriß=

Jerusalemma ärrarikmisfest. Euf. 19, 41—48.

8 Pühhap.	10 P. p. 3 a. S. P.	tamisjed.
9 Esmasp.	Romanus	8, 55' e. l.
10 Teisip.	Lauritse pääw	
11 Keisnäd.	Herm	
12 Neljap.	Alara	Sojad
13 Nede	Ello	
14 Laup.	Eusebius	ilmad.

Wariserist ja tõlnerist. Euf. 18, 9—14.

15 Pühhap.	11 P. p. 3 a. S. P.	
	Ruffi Maria p.	
16 Esmasp.	Isak	

17 Teisip.	Wilibald	1, 26' p. l.
18 Keisnäd.	Leno	
19 Neljap.	Sebald	Raunis
20 Nede	Pärnard	
21 Laup.	Rut	sojad

Kurdist ja keletumast. Mark. 7, 31—37.

22 Pühhap.	12 P. p. 3 a. S. P.	päwad,
23 Esmasp.	Sakens	
24 Teisip.	Pertli pääw	3, 31' p. l.
25 Keisnäd.	Ludwig	wahhel
26 Neljap.	Jerenäus	tuult
27 Nede	Rebhard	ja
28 Laup.	Augustin	wihma.

Preestrist ja lewitist. Euf. 10, 23—37.

29 Pühhap.	13 P. p. 3 a. S. P.,	Joann. huff.
30 Esmasp.	Benjamin	
31 Teisip.	Rebekka	6, 37' e. l.

1fel selle ku päwal tõuseb päike k. nelli 14 min., ja lähheb soja k. seitse 53 min. — 11mal tõuseb päike k. nelli 37 min., ja lähheb soja k. seitse 25 min. — 21mal tõuseb päike k. wiis, ja lähheb soja k. kuu 56 minutit.

1 Keskäd.	Ekidius	
2 Neljap.	Lisa	Soe
3 Nede	Reinard	ilm.
4 Laup.	Kai	

Kümnest piddali = többisest. Luf. 17, 11—19.

5 Pühhap.	14 P. p. 3 a. 3. P.	
6 Esmasp.	Magnus	Heitlik.
7 Teisip.	Regina	
8 Keskäd.	Maria sündmin.	☉ 0, 25' e. l.
9 Neljap.	Bruno	
10 Nede	Sostenes	
11 Laup.	Pöri pääw	Tuult

Mammonast. Matt. 6, 24—34.

12 Pühhap.	15 P. p. 3 a. 3. P.	ja
13 Esmasp.	Amatus	
14 Teisip.	+ üllendamine	wihma.
15 Keskäd.	Nikodemus	
16 Neljap.	Leontina	☾ 4, 26' e. l.

17 Nede	Josepina	
18 Laup.	Kottlob	

Maini-lüana furnust. Luf. 7, 11—17.

19 Pühhap.	16 P. p. 3 a. 3. P.	Uddunc.
20 Esmasp.	Waušta	
21 Teisip.	Mattensse pääw	
22 Keskäd.	Morits	Külmad
23 Neljap.	Dsea	☉ 0, 11' e. l.
24 Nede	Joann. sam.	
25 Laup.	Aleowas	ilmad.

Wee = többisest. Luf. 14, 1—11.

26 Pühhap.	17 P. p. 3 a. 3. P.	Wihma
27 Esmasp.	Adolw	ja
28 Teisip.	Wentsel	tuult.
29 Keskäd.	Mihkli pääw	☉ 5, 1' p. l.
30 Neljap.	Hironimus	

11el selle ku päwal tõuseb päike k. wiis 25 min., ja lähheb loja k. kuus 24 min. — 11mal tõuseb päike k. wiis 48 min., ja lähheb loja k. wiis 54 min. — 21mal tõuseb päike k. kuus 11 min., ja lähheb loja k. wiis 24 minutit.

1 Rede	Wolmar	
2 Laup.	Woldemar	Död

Suremaſt kääſuſt. Matt. 22, 34—46.

3 Pühhap.	18 P. p. 3 a. S. P.,	Leikuse P.
4 Esmasp.	Prants	külmad.
5 Teisip.	Wides	
6 Keſknäd.	Luiſa	
7 Neljap.	Malo	 6, 7' p. l.
8 Rede	Tomaſia	Külmad
9 Laup.	Tioniſius	

Alwatud innimesſeſt. Matt. 9, 1—8.

10 Pühhap.	19 P. p. 3 a. S. P.	tuulſed
11 Esmasp.	Burkard	
12 Teisip.	Walwriid	ilmad.
13 Keſknäd.	Tereſia	
14 Neljap.	Kalikſtus	
15 Rede	Heddo	 5, 29' p. l.
16 Laup.	Kallus	Wihma

Pulma rideſt. Matt. 22, 1—14.

17 Pühhap.	20 P. p. 3 a. S. P.	
------------	---------------------	--

18 Esmasp.	Lukaſe pääw	ja
19 Teisip.	Lutſius	lumme=
20 Keſknäd.	Welſius	ſaddo.
21 Neljap.	Urſel	
22 Rede	Kel	 9, 42' e. l.
23 Laup.	Sewerin	Heitlik.

Kunningamehhe pojaſt. Joann. 4, 47—54.

24 Pühhap.	21 P. p. 3 a. S. P.	
Putteruſſe öige uſſo ülleſw. Pühha		
25 Esmasp.	Kriſpin	Willud
26 Teisip.	Amandus	
27 Keſknäd.	Kapitoliin	ſantid
28 Neljap.	Simon Judas	
29 Rede	Engelbreht	 7, 25' e. l.
30 Laup.	Abſalon	ilmad.

Kawwalaſt ſullaſeſt. Matt. 18, 23—35.

31 Pühhap.	22 P. p. 3 a. S. P.	
------------	---------------------	--

1ſel ſelle ku päwal tõuſeb päike k. kuus 35 min., ja lähheb loja k. nelli 55 min. — 11mal tõuſeb päike k. kuus 59 min., ja lähheb loja k. nelli 27 min. — 21mal tõuſeb päike k. ſeitſe 25 min., ja lähheb loja k. nelli 1 minut.

1 Esmasp.	Pühade pääw	
2 Teisip.	Singede pääw	Lumme=
3 Keelkäd.	Kottliib	
4 Neljap.	Ot	jaddo
5 Rede	Plandina	
6 Laup.	Käspär	 0, 39' p. l.

Kohto = rahhasi. Matt. 22, 15—22.

7 Pühhap.	23 P. p. 3 a. J. P.	ja
8 Esmasp.	Klaas	
9 Teisip.	Joobst	wihma.
10 Keelkäd.	Martin Lutter	
11 Neljap.	Martin Piiskop	
12 Rede	Sonäs	Seitlik
13 Laup.	Arkadius	ilm.

Sairi tüttrest. Matt. 9, 18—26.

14 Pühhap.	24 P. p. 3 a. J. P.	 4, 38' e. l.
15 Esmasp.	Leopold	
16 Teisip.	Ottomar	Külmad
17 Keelkäd.	Alweus	päwad.

18 Neljap.	Ebra	Külma
19 Rede	Liisbet	
20 Laup.	Amos	 8, 24' p. l.

Hirmsast ärrakautamisse = tööst. Matt. 24, 15—28.

21 Pühhap. | 25 P. p. 3 a. J. P., Mar. ohwer.
Surnute mälestusse Pühha

22 Esmasp.	Sesilia	ja lund.
23 Teisip.	Klement	Tuulsed
24 Keelkäd.	Josias	ja lum=
25 Neljap.	Kadrina pääw	mesaofed
26 Rede	Konrad	ilnad.
27 Laup.	Setta	Weikene

Kristusse sisse = soitmissest. Matt. 21, 1—9.

28 Pühhap.	1 Krist. tul. P.	 1, 52' e. l.
29 Esmasp.	Swert	
30 Teisip.	Andresse pääw	külm.

11el jelle fu päwal tõuseb päike k. seitse 52 min., ja lähheb loja k. kolm 35 min. — 11mal tõuseb päike k. kahheksa 16 min., ja lähheb loja k. kolm 16 min. — 21mal tõuseb päike k. kahheksa 37 min., ja lähheb loja k. kolm 2 min.

1 Keßnäd.	Arend	
2 Neljap.	Kandidus	Lumme=
3 Nede	Tala	saddo
4 Laup.	Parbo	

Tähhed enne wimist päwa. Luk. 21, 25—36.

5 Pühhap.	2 Krist. tul. P.	ja
6 Esmasp.	Niggola pääw	 6, 24' e. l.
7 Teisip.	Antonia	
8 Keßnäd.	Maria sam.	külma.
9 Neljap.	Lühhem pääw	
10 Nede	Judit	Tuult
11 Laup.	Elso	ja

Joannes wangi = tornis. Matt. 11, 2—10.

12 Pühhap.	3 Krist. tul. P.	
13 Esmasp.	Luutsia	 2, 10' p. l.
14 Teisip.	Nikajius	tuiske.
15 Keßnäd.	Johanna	Külm
16 Neljap.	Albina	ja
17 Nede	Sgnatius	umbne

18 Laup.	Kristow	ilm.
----------	---------	------

Joannesse tunnistusfest. Joann. 1, 19—28.

19 Pühhap.	4 Krist. tul. P.	Külma
20 Esmasp.	Abraam	 8, 27' e. l.
21 Teisip.	Toma pääw	
22 Keßnäd.	Peata	ja
23 Neljap.	Tagobert	lumme=
24 Nede	Adam, Ewa	
25 Laup.	1 Joulo Pühha	saddo

Immeks-pannemisfest. Luk. 2, 33—40.

26 Pühhap.	P. pär. Joulo, 2 Pühha	
27 Esmasp.	Joh. Ewang.	 11, 16' p. l.
28 Teisip.	Süta Paste p.	
29 Keßnäd.	Noa	ja
30 Neljap.	Tawet	tuiske.
31 Nede	Silvester	

Aiel jelle ku päwal tõuseb päike k. kahheksa 53 min., ja lähheb loja k. kaks 55 min. — 11mal tõuseb päike k. üheksa 1 min., ja lähheb loja k. kaks 58 min. — 21mal tõuseb päike k. kahheksa 59 min., ja lähheb loja k. kolm 9 min.

Wennema Ülemawallitseja sugguselts.

Aleksander Teine Nikolajewits, Keiser ja
keige Wennerigi wallitseja, ka Sleswik-Holsteini
wallitseja Würst; sünd. 1818, Jüri-ku 17. p.
Maria Aleksandrowna, Keisri Praua, Hes-
seni Printses; sündinud 1824, Heina-ku 27. p.

Nende lapsed:

Nikolai Aleksandrowits, Rigi pärria,
Tsesarewits ja Suurwürst; sündinud 1843,
Mihkli-ku 8. päwal.

Aleksander Aleksandrowits, Suur-
würst; sündin. 1845, Künla-ku 26. päwal.

Wladimir Aleksandrowits, Suur-
würst; sündin. 1847, Jüri-ku 10. päwal.

Aleksei Aleksandrowits, Suurwürst;
sündinud 1850, Neäri-ku 2. päwal.

Maria Aleksandrowna, Suurwürsti
Printses; sünd. 1853, Wina-ku 5. päwal.

Sergei Aleksandrowits, Suurwürst;
sündinud 1857, Jüri-ku 29. päwal.

Paul Aleksandrowits, Suurwürst; sündi-
nud 1860, Mihkli-ku 21. päwal.

Keisri Herra wend:

Konstantin Nikolajewits, Suurw.; sünd.
1827, Mihkli-ku 9. p., ja temma Praua on:

Aleksandra Jospowna, Saksen-Altenburgi
Printses; sündinud 1830, Jani-ku 26. p.

Nende lapsed:

Nikolai Konstantinowits, Suurwürst;
sündinud 1850, Künla-ku 2. päwal.

Olga Konstantinowna, Suurwürsti
Printses; sündinud 1851, Leikuse-ku 22. p.

Wera Konstantinowna, Suurwürsti
Printses; sündinud 1854, Künla-ku 4. p.

Konstantin Konstantinowits, Suur-
würst; sündinud 1858, Leikuse-ku 10. p.

Dmitri Konstantinowits, Suurwürst; sün-
dinud 1860, Jani-ku 1. päwal.

Wjatseslaw Konstantinowits, Suur-
würst; sünd. 1862, Heina-ku 1. päwal.

Keisri Herra teine wend:

Nikolai Nikolajewits, Suurwürst; sünd.
1831, Heina-ku 27. p., ja temma Praua on:

Aleksandra Petrowna, Holstein-Oldenburgi
Printses; sünd. 1838, Lehe-ku 21. päwal.

Nende lapsed:

Nikolai Nikolajewits, Suurwürst; sün-
dinud 1856, Salwe-ku 6. päwal.

Peter Nikolajewits, Suurwürst; sün-
dinud 1864, Neäri-ku 10. päwal.

Keisri Herra kolmas wend:

Mihail Nikolajewits, Suurwürst; sünd.
1832, Wina-ku 13. päwal, ja temma Praua on:
Olga Weodorowna, Padeni Printsess; sündinud 1839, Mihkli-ku 8. päwal.

Nende lapsed:

Nikolai Mihailowits, Suurwürst; sündinud 1859, Jüri-ku 14. päwal.

Anastasia Mihailowna, Suurwürsti Printsess; sündinud 1860, Heina-ku 16. päwal.

Mihail Mihailowits, Suurwürst; sündinud 1861, Wina-ku 4. päwal.

Georg Mihailowits, Suurwürst; sündinud 1863, Feikuse-ku 11. päwal.

Keisri Herra õdde:

Maria Nikolajewna, Suurwürsti Printsess; sündinud 1819, Feikuse-ku 6. p. Paulatud õnfa Keiserliku Printsi Maksimilian Leugtenbergi prauaks.

Temma lapsed:

Maria Maksimilianowna, Printsess; sündinud 1841, Wina-ku 4. päwal.

Nikolai Maksimilianowits, Prints; sündinud 1843, Heina-ku 23. päwal.

Eugenia Maksimilianowna, Printsess; sündinud 1845, Paašto-ku 20. päwal.

Eugeen Maksimilianowits, Prints; sündinud 1847, Neäri-ku 27. päwal.

Sergei Maksimilianowits, Prints; sündinud 1849, Jõulo-ku 8. päwal.

Georg Maksimilianowits, Prints; sündinud 1852, Künla-ku 17. päwal.

Keisri Herra teine õdde:

Olga Nikolajewna, Suurwürsti Printsess; sündinud 1822, Feikuse-ku 30. päwal. Paulatud Wirtembergi Rigi pärria Karel Wriidrik Aleksandri prauaks.

Keisri Herra õnfa onno Praua:

Helena Pawlowna, Wirtembergi Printsess; õnfa Suurwürsti Mihail Pawlowitsi Pess; sündinud 1806, Jõulo-ku 28. päwal.

Temma laps:

Katarina Mihailowna, Suurwürsti Printsess; sündinud 1827 Feikuse-ku 16. p. Paulatud Meklenburg-Strelitsi-ma kuningliku Printsi Georg August Ernst Adolw Karel Ludwig prauaks.

Keisri Herra täddi:

Anna Pawlowna, Suurwürsti Printsess, õnfa Keisri õdde; sündinud 1795 Neäri-ku 7. p. Paulatud Hollandi-ma õnfa Kuninga Wilhelmi II. prauaks.

Kronopühhad,

mis ue kirriko seadusse järrele ka Ma kirrikutes tullemad piddada:

1) Kuuula = ku 19mal päwal. Meie sure Keisri Herra Aleksander Nikolajewitsi wallitsusse hakkatusse pääw.

2) Jürri = ku 17mal päwal. Meie sure Keisri Herra ja keige Wenne rigi Wallitseja Aleksander Nikolajewitsi sündimisse pääw.

3) Heina = ku 22sel päwal. Meie sure Keisri Praua Maria Aleksandrowna nimme pääw.

4) Heina = ku 27mal p. Meie sure Keisri Praua Maria Aleksandrowna sündim. pääw.

5) Leikuse = ku 26mal päwal. Meie sure Keisri Herra Aleksander Nikolajewitsi ja Temma Abbikasa kronimisse pääw.

6) Leikuse = ku 30mal päwal. Meie sure Keisri Herra ja keige Wennerigi Wallitseja Aleksander Nikolajewitsi nimme pääw.

7) Mihkli = ku 8mal päwal. Esesarewitsi Suurwürsti Nikolai Aleksandrowitsi, Wennerigi aujärje pärris pärria, sündimisse pääw.

8) Jõulo = ku 6mal päwal. Esesarewitsi Suurwürsti Nikolai Aleksandrowitsi, Wennerigi aujärje pärris pärria, nimme pääw.

Need sinna sed Krono = pühhad petakse nenda kui Paasto jutlusse päwad.

Teadaandmine

mil aial ramatuid Postimajas wasto wõetakse ja mil aial postid ramatuid Tallinna towad.

Wasto wõetakse:

Rahha, dokumentid, findlamaks tehtud ramatuid (mis eest 25 kop. hõbbe rahha tulles maksta) ja pakkid, mis Peterburri = ehk Ria = liina, keige Wennemale ehk ille Rigi raia peawad sadetama, Teisipääw ja Nede hommiko kello 8 lõuneni kello 12; agga kui need peawad sadetama Paide-, Tartu-, Werro- ja Pihkwa-liina, siis Esmaspääw ja Neljapäaw hommiko kello 8 ja 10 wahhel, ja kui Saapsalu-liina, siis Pühapäaw ja Neljapäaw kello 8 ja 10 wahhel. — Kui nimmetud asjad Pihkwa-liina postiga peawad sadetama, Wennema kubermangudesse, mis õhtu-pool, kui ka Pohlmalale ja ille Rigi raia, siis wõetakse wasto Esmaspääw hommiko kello 8 ja 10 wahhel, agga kui sadetakse Peterburri-liina ja keige Wennema kubermangudesse, mis hommikopool ja keskpaikas Riis, siis Neljapäaw hommiko kello 8 ja 10 wahhel.

Muid ramatuid wõetakse wasto:

Peterburri-liina, keige Wennema kubernangu-
desse, mis hommikopool ja keelpaikas Nifis ja
ülle Rigi raia raske postiga: Kesknäddal ja
Laupäaw hommiko kello 8 lõuneni kello 12;
Pihkwa-liina postiga: Neljapäaw hommiko
kello 8 ja 10 wahhel, ja ruttopostiga: Esmas-
päaw hommiko kello 8 ja 11 wahhel.

Ria-liina ja siit kaudo ka eddasi nende kuber-
mangudesse, mis õhtupool, Pohlamale ja ülle
Rigi raia raske postiga: Teisipäaw ja Nede
hommiko kello 8 lõuneni kello 12, ruttopostiga:
Kesknäddal hommiko kello 8 ja 11 wahhel, ja
ülle Pihkwa- ja Dünaburri-liina eddasi: Es-
maspäaw hommiko kello 8 ja 10 wahhel.

Pihkwa-, Tartu-, Werro- ja Paide-liina: Es-
maspäaw ja Neljapäaw hom. k. 8 ja 10 wah.

Saapsalu- ja Lihhola-liina, Turpla- ja
Wirtso-mõisa: Pühapäaw ja Neljapäaw
hommiko kello 8 ja 10 wahhel.

Paldiski-liina: Teisipäaw ja Nede hom-
miko kello 8 lõuneni kello 12.

Suul sawad ramatuid Posti pealt Peterburri-
ja Ria-liina ja Somemale (ülle Helsingworsi-
liina) ka tullelaewaga ärrasadetud.

Postid tulleswad Tallinna:

Peterburrist — raske ja kerge post igga Püh-
apäaw, Teisipäaw ja Neljapäaw enne
lõunat ja ruttopost igga Kesknäddal keflõunat.

Ria — raske ja kerge post igga Püh-
apäaw ja Neljapäaw enne lõunat ja ruttopost
igga Teisipäaw keflõunat.

Pihkwa, Tartu, Werro ja Paide —
raske ja kerge post igga Teisipäaw ja Nede
keflõunat.

Saapsalust — raske ja kerge post igga Kes-
knäddal ja Laupäaw enne lõunat. Eesamä
post toob ka ramatuid Lihholast ja Turpla- ja
Wirtso-mõisast.

Paldiskist — igga Teisipäaw ja Nede
enne lõunat.

Suul tulleswad postid Peterburrist, Ria ja
Helsingworsist ka tullelaewaga Tallinna.

Keige aasta rippub Raehone seina küljes üks
Postikast, kuhho ramatuid, mil postimark peal,
wõib sisse panna, ja suul 1 sel Lehe-ku päwast
1 sel Mikhli-ku päwani rippub nisuggune kast ka
Kadrindalis Badesalongi küljes.

Teadaandmissed lada-piddamisest.

Neäri-fu:

fu pääw.	fu pääw.
7. Drgita-mõisas 2 p.	Raplas 3. Nedel parrast
7. Tarto-liinas 3 näd.	Neäri päwa 2. p.
7. Ria-liinas.	25. Wolmeri-liinas 6 p.
9. Berro-liinas 3 p.	25. Willandi-liinas 3 p.
10. Haapsalu-liin. 2 p.	26. Reblastes 2 p.
17. Kolloweres 2 p.	27. Rakwerre-liin. 2 p.

Küünla-fu:

2. Paldiski-liinas 2 p.	Audrus Nedel e. Wastla
2. Willandi-liinas 1 n.	päwa.
2. Berro-liinas.	Eihola-liinas Esma-
2. Waska-liinas 8 p.	pääw enne Wastla-
3. Paide-liinas 3 p.	päwa.
4. Tarto-liinas 2 p.	15. Willandi-liinas 3
6. Narwa-liinas 4 p.	päwa.
10. Kuresare-liinas 3	15. Wõnnu-liinas.
päwa.	18. Jõhwi 2 päwa.
12. Kuresare-liinas 12	22. Berro-liinas 1 näd.
päwa.	27. Lemsali-liinas.

Paasto-fu:

Keila kirrifo jures Esmapääw pär. 3mat Pühha
Paastus 2 päwa.

Lehhe-fu:

fu pääw. fu pääw.

9. Wõbsus.

Sani-fu:

11. Wõnnu-liinas.	24. Berro-liinas.
16. Rakwerre-liinas 2p.	26. Waska-liinas.
20. Talliinas 11 p.	27. Talliinas 1 näd-
20. Paide-liinas.	dal.
23. Willandi-liinas 2	29. Tarmaste-mõisas.
päwa.	29. Tarto-liinas 2 p.

Seina-fu:

2. Karksi-mõisas.	20. Perno-liinas 3 n.
20. Ria-liinas 3 näd.	25. Wolmeri-liinas.

Leikuse-fu:

9. Adseli-mõisas.	24. Kõssi-mõisas.
10. Waska-liinas.	24. Kõsse-mõisas.
10. Moisekaste-mõisas.	27. Wastle-mõisas.
15. Helme-mõisas.	29. Killingi-mõisas 3 p.
20. Ria-liinas 3 p.	30. Kaanso-mõisas.

Mihkli-fu:

2. Abja-mõisas 2 p.	6. Tafeperri-mõisas.
4. Rappina-mõisas 2	8. Põlwe-kirrifu jures.
päwa.	8. Rõuge-mõisas 8 p.
4. Sindi-mõisas.	8. Tarto-liinas 3 p.

fu pääw.

8. Kastna-mõisa.
9. Purniku-mõisa.
10. Patkulla-mõisa.
10. Paide-liina 2 p.
10. Kõo-mõisa.
10. Mõnniste-mõisa.
10. Oidre-mõisa.
13. Wanna-Antsmõis.
13. Põrwerre-mõisa.
14. Haapsalu-liin. 2 p.
14. Antso-mõisa.
15. Sallatsi-mõisa.
15. Kurrefare - liina 3 p. pawa.
15. Korti-mõisa.
17. Põltsama-mõisa.
17. Kiripääl.
18. Audrus.
20. Wendro-mõisa 2 p.
20. Narwa-liina 4 p.

fu pääw.

- Uemõisa 3mal Teisipä-wal Mihkli = kuus 3 pawa.
21. Wolmeri-liina.
21. Paldiski-liina 2 p.
21. Senno-mõisa.
24. Lihola-liina 3 p.
24. Jõhwi 2 p.
24. Willandi-liina 2 p.
24. Berro-liina.
26. Tallinna 3 p.
- Perno-liina, Esmasp. enne Mihkli-p. 2 p.
29. Rakwerre-liina.
29. Reblastes 3 p.
29. Keila kir. jures 3 p.
29. Tartu-liina 3 p.
29. Mihkli-kirikule jures.
29. Waska-liina.
29. Wastse-liina.

Wina-fu:

Rapla, 1. Redel pärrast	4. Pühajärwe-mõis.
Mihkli-pawa 2 p.	Jõeletmes, naddal pärrast
4. Kolloweres 2 p.	Mihkli-pawa 2 p.

fu pääw.

6. Lutsniki-mõisa.
6. Tarwaste-mõisa.
9. Berro-liina 3 p.
9. Lemsali-liina.

fu pääw.

15. Orriku-mõisa.
15. Luhtwerre-mõisa.
15. Weste-mõisa 2 p.

Talwe-fu:

1. Tartu-liina 2 p.	15. Kiwli-Wiggala 2 pawa.
5. Põrwerre-mõisa.	20. Waska-liina 2 p.
8. Paide-liina 2 p.	25. Wolmeri-liina 3 p.
10. Berro-liina 2 p.	25. Willandi-liina 3 p.
10. Mustwees.	

Tõnlo-fu:

10. Wõnnu-liina 2 p.	Perno-liina, Esmasp. ning Teisipäw pärrast
10. Wõbsus.	3. Krist. tul. P.
Merjama kir. jures 3.	19. Reblastes.
Krist. tul. Pühhal 2 pawa.	27. Waska-liina 10 p.

Jagal aastal 25., 26. ehk 27. Jani-fu päwal, seddamõda kui kofto polest ette teada antakse, on Tallinna toom peal loosi hõwist hõoste näitus ja pärrast sedda hõoste rammo katsuminne. Kellel keige parremad siin kubermangus kaswatanud hobbojed on, sawad aupaika. Enne koio minnemist wõiwad kes himmustawad hobbojed müia, osta ehk wahhetada.

Kubermango kofto kasso järrele ei olle lubba, ei saupawal egga Pühapäwal lata piddada, waid, kui nenda juhtub, peab sedda teise naddala esimesel argipäwal petama.

Luggemissed.

Wanna ja uut Jummalä rigist.

1.

See kaupmees Lionni linnast.

Lionni lin on suur ja kulus lin Prantsuse maal, kuhhu wägga palju rikkust kokku tulleb, sest et selle linna kaup hästi jookseb ja rahwas isse wahwa ja holas on, omma tööd ja kaupa toimetama. Kaupmehhi on seal palju ellamas ja nende seas tänapääw weel mitu, kes ausad mehed; agga siiski ütlen: ni ausat kaupmest polle seal nüüd mitte ennam, kui se olli, kellest siin tahhan jutustada. Se elas 700 aastat enne meid ja sel ajal olli ristikogudus wägga willets, sest waimulik pimmedus warjas otskui pilwe ta üle ja kelas armupäikesse paistmast.

Jummalä sönnä selge õppetüs olli ammu laddunud. Ei olnud kuulda ennam jutlus Je-

susselt Kristusselt egga temma rigist, ei meleparandamisest egga usust, — ei mitte! Waid kui rahwas tulli pühha kotta, — ja palju tullid näljaga õigusse järrel, — siis peti Jummalä tenistust laddina kele, mis kegi ei mõistnud. Kõik pühhapäwa tenistus olli ülleüldse wäljaspidine teggu, miska kegi ei wõinud Jõsandat leida. Et tarwis lähhab pattust pöördä ja uskuda, et kegi ei sa Jummalä riki, olgu siis et ta ueste sünnib, — selle peale kegi ei teadnud mõelda. Ja sedda meie ei tohhi immeks panna, sest karjatsed ollid nisamina pimmedad kui karri; ja teame, et kui sõgge sõggedale te-juhhatajaks on, siis langewad mõllemad auku. Wähhä olli preestrite hulgas neid leida, kes olleksid issegi ossanud laddina keelt; ja onneti ollid kõik kirriku luggemissed, laulud, palwed selle kele kirjutatud; jah Piibli Ramat — ussu põhhi — ei olnudgi rahwa omma kele luggeda. Nüüd teate isse arwata, et sest polle kassu, kui kegi loeb egga mõista mis, kui kuleb, egga sa arru. Kas saad praegu targemaks, kui loed laddina kele, mis meie omma kele nõnda loeme: „Jõsa meie, kes sa olled taewas, pühhitsetud sagu sinno nimmi, tulgu meile sinnu riik j. n. t.“ Satta nüüd wõra kele sedda luggema, egga se polle palwe waid enneminne

siiddame ja keele piin. Agga nõnda olli sel ajal kättoligi-usku rahwa palwetega luggu. Rahwas olli rummal, preestrid rummalad; agga piiskopid ja teised suremad kogguduste üllewatajad, kui wahhest ka fuggu targemad ollid, siiski need jälle ollid ennamiste holetumad rahwa hingete pärrast. Bealegi ollid saggedaste isse weel rummalamad kui teised, et mõnni ei mõistnud luggeda egga kirjutada. Tahtis siis kegi nagu suremat püh-hitust kätte sada, noh siis jättis omma fuggu-seltsi, omma ammeti ja muud mahha ja sai mungaks, arwates selle läbbi mõnne sammu eddasi jõudma taewa reddeli peal. Agga munkade ellu olli wahhest hopis kurri ellu, sest munga kuub sai küll ihhu peale, agga wanna Adam jäi munga rindu. Tõeste, Jssanda winamäggi olli sel ajal hirmfaste ärra härwitatus!

Agga siiski ei olnud selle pimmedussega Jssanda rahwas weel mitte ärra lõppenud; weel olli neid, kes tedda nõudsid, kes kõigest siiddamest armu iggatsesid ja Jummalale järrel kulasid ja kellele ta surest heldussest omma tõe-walgust andis leida. Innimesse siidda ei wõi ju egga tohhi rahhul olla enne, kui õiget rahhu leiab Jummalale jures.

Nõnda se siis tulli, et sel ajal ümberkaudu

Prantsusse ja Italia maal küllades ja linnades rahwas, isse ärranis waesed ja maddalad, hakkasid seltsidesse kokku heitma selle nõuuga, et ühheskoos saaksid omma hinged toita; sest kirikus jäiwad nende siiddamed Roma-usku tühja kombete pärrast ka tühjaks. Nüüd tullid kokku ja issekeskis kõnneledes ja luggedes püüdsid parremat teed leida. Et naad nõnda saggedaste otseskoos tõe tele ei saanud, et mõnda hakkasid uskuma, mis ewangeliumi selget õppetust mõda tõssi ei olle, se juhtus ka sekka, nagu neist loeme, et mittu põlgasid ristimisse ja altari sakramendi ärra. Agga kes tohib neid koshhe hukka mõista? Egga neil olnud õppetajaid, ja mis weel willetsam, ei neil olnud Pühha Kirja. Walle mõtlemised tullid neile rummalussest, mitte et kurja nõuuga neist olleksid kiinni piddanud parremat tundes. Agga muidu olli nende õppetust ja usk ennamiste sula tõssi ja õige: nende pea-õppetust ja ülle murre olli, et kes risti-innimesseks en-nast nimmetab, peab pattust pörama, mailma ja temma himmu ärra salgama, lapse kombel Jესusse Kristusse sisse uskuma, pühhaste ellama. Nõnda püüdsid isse tehha, et waenlassedki neile piddid head tunnistust andma, isseärranis kui tagakiusamise ajal näggid, kuid naad hea me-

lega surrid ja ennemini waewa kannatasid, kui et Duuisteggjat ärra salgafid. Seal ma rahwas aunstas ja armastas neid üllewägga ja nimmetas neid „föbra = rahwaks“, agga teine nimmi, miska neid ka hüiti, olli: „willa = kangrud“, ja se pandi neile sellepärast, et naad ammeti polest ennamieste kangrud ollid. Agga Roma kurjad karjatsed, kes ei tahtnud karjas suremat wagga-dust sallida, kui neil ennestel olli, need taplesid nende wastu otsekui kurjateggijate wastu, ähwar-dasid kange nuhtlemisega ja nimmetasid neid söimades: „Bulgari = rahwaks“ böldes, et nende õppetust tõusnud Bulgaria = maalt, mis Tiirgi = ma jaut on.

Waene föbra = rahwas, kelle föbra = seltsid pea ümberkaudu Saksa = maast sadik wennisid, naad piddid palju waewa ja kiusamisega = hädda kannata-ma; agga selle jures siindis ka mõnni luggu, mis Roma = usulisfi ja paawsti, kedda ka püh-haks isfaks nimmetatakse, pahhandas. Nõnda loeme, et Italia = maal Berrara linnas ellas üks nisugune willakangur ja surri seuna. Kana pärrast sedda tõusis kõnne, et temma hana jurest haiged leidnud terwist ja et muud immeteud weel siindinud. Roma paawst andis kohhe käsku, temma nimme „pühhade“ kirja panna ja täht-

ramatus temmale päwa seada, missal rahwas tedda peaks palluma ja mele tulletama. Subba olli asfi korra peal, kui wälja tulli, et mees ol-nud wõra ussu piddaja „föbra = rahwa“ seltsist. Nüüd olli wihha suur ja paawst andis uut käsku: waese mehhe furnu luud wälja kaewata mullast ja ärra põlletada, mis nende arwates temmale olleks enne surma piddand tehtama.

Se olli nimmetatud seltside luggu, kui Jum-mal 1170 = mal aastal mehhe ärratas, kes neile piddi pärrast koitu suremat walgust ja selget töe õppetust andma. Se mees olli Peter Waldus, auns ja rikkas kaupmees Lion linnas. Nagu teised ei sanud temmagi kirrikus ewangeliumi sõnna mitte muidu kuulda, kui laddina keele, mis ta ei mõistnud. Sellepärast tõusis ta siiddames himmu, seddasamma õppetust ka omma keele lug-geda sada, ja ta läks kahhe targema preestri jure, kes temmal tutwad ollid, ja pallus neid, et tem-male ewangeliumi tunnistusfed, mis pühhapäiwil kirrikus loeti, nende omma ma keele ümber pan-neksid. Ei se olnud sel ajal kerge tö, agga Pe-ter Waldus olli jõukas mees ja wõis waewa heaste tassuda; ta sai siis pea kätte, mis ta so-wis. Kuida panui ta immeks, mis ta nüüd lugges; need ollid temmal kallid ja armsad sõn-

nunud, mis ta enne weel mitte kuulda sanud! Ta läks pea jälle preestrite jure ja kulas, kas jubba täis Pühha Kirri ta käes olleks. Agga näh immet ja rõnu! naad wastasid, et temmal polle muud, kui mõnued peatiikkid ja wähhä täie Piibli wastu. Nüüd ta pallus, et kõik Pühha Kirja ramatud saaksid ümberpandud.

Ta wõis sedda palluda, sest temmal olli jõud tasuda. Sest, armas luggija! sa pead teadma, et sel ajal ramatu trükkimine weel olli teadmata assti; inimesse kässi piddi kõik sullega kirjutama ja selle peale läks palju waewa. Kirjutatud Piibli ramat tulli maksuma meie rahha järrel 1000 kunni 2000 rubla hõbbedat. Kirjutaja piddi lina jures istuma kaks ehk kolm aastat hommikust õhtuni. Agga siin olli weel surem töö: kirjutamine ja weel teisest kelest teise ümberpanemine. Agga kaupmees ei holinud rahha kullust; ta olli tunda sanud, et Piibli ramatuga sai kallimat warra. Tö sai tehtud, waew näh tud, hind maksetud — Piibli ramat sai walmis! kaupmees olli rõnu. Ta olli teinud nagu tähendamisese sõnnas nüüd isse luggeda sai: (Matt. ewang. 13, 45—46.) ta olli ostnud kalli perli. Ta lugges nüüd ööd ja päwa ja sai ikka suremat walgust; agga midda enam lugges,

sedda suremaks sai ualg ja jännu ta süddames. Selgemalt tundis ta pääw päwalt, et teine assti olli se, mis ta enne kuulnud, teine se, mis Jummal sõnna õppetäs. Ta seisib otskui kahhe wahhel, ei teadnud mis teha. Jummal isse piddi tedda ue tele juhhatama. Üks kaupmehhe sõbr, rikkas ja suur issand sesammas linnas, kes nagu rikkas mees ewangeliumis tühja nõudis ja lihha peale külwas pattuses ellus, heitis äkklisse surmaga hinge. Silmapilkniisfel kutsuti tedda Jummal ette. Se läks wagga kaupmehhe läbbi süddame. „Kui Jummal tänna sind ärra nõuab, mis siis? kuida tahhad seista temma pühha filma ees?“ Need küsimissed ei annud temmale enam rahhu ja kindel nõu olli kōhhe petud: ma tahhan ümberpöörda ja Issa jure taggasi minna; tahhan maailma ja temma tühja rõnu mahha jätta; tahhan omma hinge õnnistust otsida ja teisi ka Issanda jure juhhatada! — Agga mitte omma wäest ei tahtnud ta sedda egga olleks wõinud korda sata. Ta pallus süddamest ja Jummal andis jõudu hea nõuele.

Peter müüs kõik omma warra ärra ja andis waestele. Piibli ramatu üksi piddas ommale. Selle wõttis kätte ja läks linnast wälja külladesse. Seal lugges rahwale ja selletas Jum-

mala sõnna sedda möda, mis ta omma süddames selle sõnna wäest ja walgussest olli tunda sanud. Et se süddamest tulli, siis se läks ka otsekohhe süddametesse. Kui „hea kaupmees“ tulli, siis rahwas koggus rõmuga temma jure, ja temma sõnnad ollid kui kaste ehk wihma tibbad kange põua järrel. Toad ja rei=allusfed ollid kitsad, rahwa hulka wasturötma: wäljal, Jummalahke taewa al olli nende pühha kodda.

Ennam weel kui teised rõmustasid temma õppetusest „sõbra=rahwas ehk willa=kangrud“, kellest enne räkisime. Nende uksed ollid temmal ikka lahti tehtud. Kus Peter nõnda õppetas, seal heitis rahwas temma nõuu möda ennamiste feltidesse, isse=kestis Jummalas sõnna õppima, omma ellu sedda möda ajama ja liggimesse Jeesuse jure saatma. Palju olli, kes ka wäljaläksid linnades ja küllades armu õppetust fulutama ja ussu sõbru kogguma. Teised, kes kaupmehhe ammetit piddasid ja omma kaubaga ümberkäisid, kui isse ollid mailma Dünisteggijat tunda sanud, patkusid ilmalikku kauba kõrwa ka taewa warra, mis mitte kulla egga hõbbeda cest sünni osta. Üks mees, kes sel ajal ellas, kirjutas sest nõnda: usklikud kaupmehhed tullesid sakste jure ja näitawad omma kauba asju: sõrmüksid, perlid ja

kallid kirowid. Kui siis kulatakse, kas neil weel muud kaupa on, siis wastawad: meil on weel kallimat asja, ja wöin sedda ka teie ette panna, kui tahhate wastu wötta; agga se asst peab waenlaste cest warjul seisma, muidu kaub käest ärra! Meil on kallid perlid, need hiilgawad nõnda, et süddametes südawad Jummalas armas= tust põllema, et terweks tewad, mis haige, ja walgeks, mis pimme on. Siis wöttawad Pühha Kirja kätte ja loewad kirjutatud ewangeliumist peatükki ette ja küll on nähha, et neljat se wõrra maksetakse Jummalas sõnna ramatu cest, kui enne mu kauba cest kullutati. — Nõnda hakkas walgus paistma seal maal; agga kas pimmedus ni kergelt andis ennast ärrawõita? Ei polegi! pea tulli usklike peale suur willetsus.

Sel ajal olli palju munkte, kes omma loost tridesse, — kus muidu ühheskoos ellasid, — ei jänud, waid möda maad ümber hulkusid ja kus agga kuuljaid leidsid, rahwale jutlust piddasid, ehk jutluse nimmel naljakaid ja tühje juttusid ette räkisid. Kui Peter Waldus olli hakkanud rahwast õppetama, siis esiotsta arwati ka tedda mungasarnast hulkajat ollema, ja Roma preestrid leppisid temmaga. Agga aega möda hakkasid arru sama, et temmal teine waim olli ja sest ajast ei

fallinud tedda ennam. Juhha 1178-mal aastal andis Pioni linna ülle piiskop kõnwa käsku, et ta ei piddand ennam jutlust piddama egga Pühha Kirja ärra selletama. Agga kuida tohtis Peter sedda kuulda? Ta tulletas apostli Petrusse luggu mele, kedda Jerusalemmas keeldi ewangeliumi sõnna kulutamast, agga kes ommeti wastas: Jummalala sõnna peab ennam kuulda, kui innimeste sõnna! (Ap. teg. 5, 27 n. t.) Nõnda teggi ka Peter Waldus Jummalala nimmel. Agga ta läkkitas ka sõnnumid paawstile Roma linna, tulletas selle mele, et muud ei kuluta, kui Jummalala sõnna, ja pallus, et „pühha issa“ sedda ei kelaks, waid eddasi aitaks. Agga wata, pühha paawst omma seltsiga ei tahtnud sedda kuulda, waid piddas Pioni linna kaupmeest ja temma sõbru — kedda wagga Waldusse nimme järrel „Waldassiks“ nimmetasid — naeruks ja käskis kõnwaste, et nad niilid piddid wait ollema. Kui „Waldassed“ sedda ei teinud, waid ikka ennam Jummalala armu ja annu kulutasid: siis paawst ne käsuga aastal 1184 panni neid needmisse alla ja liikkas ristifoggudusfest wälja.

Se olli küll willets luggu; sest paawsti needminne andis kõigile lubba neid, kes ollid ärranetud, hukkata. Agga kuida Jssanda foggudus-

sega ikka luggu olind, nõnda ka seal: willetsus teggi küll kahju, agga satis ka kassu. Waldusse sõbrad said nagu tulles sullatatud ja puhastatud ja nende ussu tunnistus risti ja kiusatusse al kaswatas, usklike hulga. Jsraeli rahwast loeme, kui Egiptusse maal neid kiusati, et midda ennam neid waewati, sedda ennam neid sai! Ärrapõllatud Waldassed said seddasamma tunda. Esiotsa pandi neid wangi, pekseti, rifuti paljaks ja lodeti, et se nende siiddamed piddi Roma ussu pole taggasi kånama; agga walle! Kedda waewati, need jäiwad röömsaks kõiges waewas; teised ommeti kulutasid Jummalala sõnna julgeste; palju ka läksid wõra madesse ümberkandu ja wõitlesid seal pimmedusse wastu, et walguis weel laiemalt hakkas paistma ja pea mittu ma-konda nende õppetust täis olli. Maad lautasid ennast wälja ülle Prantsusse ma, ja tuhanded läksid Italia, Hispania ja Saksa male; ennamiste ollid ikka waesed hantwärgid, isseärranis kangrud, kes palle higgis tööd teggid, agga tö jures sedda üht asja, mis igaaweste tarwis lähhäb, ei unnustanud. Peale 800,000 Waldassi olli, kes sel ajal Jummalala sõnna walguisse wälja kandsid. Agga siis hakkas paawstiks üks tulline ja tigge mees, Jnnotsens, kolmas paawst selle

nimmega. Temma üssem murre olli: wõra ussu piddajad taggasi pöördä ehk hukkata. Selle pärrast ta asutas inkwisiitsioni=kohhut (järrelkula=kohhut), mis rahwa süddame ussu ülle piddi walwama ja selle järrel kulama. Hirmsamat nuhtlust polle Issanda koggudussel olnud, kui se olli. Ussu=kohhus peti sallaja ja suur wõlli olli temma käes. Kui kellegi innimesse peale arwati ehk kaewati, et ta Roma ussust agga wähhä kōifunud — se waene widi kohhe kōhtu ette; agga seal ei olnud mitte palju küssimist ja kulamist, waid mitmesugguse pinaga kaidi innimesse peale. Seks olli seal kōifsuggu pinamisse riistu. Selle kōhtu ees on luggemata palju surmani waewatud, agga ei kegi, ei kunningadki ei tohtinud küssida: mispärrast tete sedda? Paawst on käskinud! se otsus fulgus küssijate suud, se panni kōik rahwast wärrisema ja kartma. Kōige ennamiste Waldlaste „önnistusseks“ sai se kurri nõu petud, ja neile tulli nüüd suur hädda. Sea Dionii liina kaupmees olli ammu piddand ärrapöggene ja olli wõral maal warjupaika leidnud, winaks ka jenna furnud (1197). Agga temma ussu wennad piddid waenlaste wiha katsuma. Mis pagganate kunningad pärrast apostlite aega ristirahwale teggid, kui ristiust hakkas mailma

pimmedusse sisse paistma, se olli ehk weikene assti selle hädda wastu, mis nüüd ristirahwa käest ristirahwa usklike peale tulli.

Sawoia = ma wiirst wöttis pinaja = ammeti omma hõleks. Saddade kaup peketi neid weriseks ja wiisati siis kinnwidega surmiks; kiriku tornidest kuktutati neid mahha; raud = tangidega kisti nende ihhud katki ja muud hirmsad teud tehti, mis meie ei suda ülespanna egga mõelda. —

Ja hirmsas häddas naad ommeti jäid kindlaks, egga sallanud usku. Üks nende hulgast tunnistas pinajatele ööldes: enneminni lõppewad teil puud ärra meid põlletada, kui et meie hulgast need ärralõppeksid, kes walmis on, Jeesusse Kristusse pärrast ennast lasta tullesse heita; pääw päwalt kaswab meie selts ja Jummalasõnna jääb iggaweste.

Ja kust tulli neile se fulgus? — Jummalasõnnast, mis iggaweste jääb. Se ellu sõnna ei olnud neil mitte üksi käes ehk paunas, waid süddames ja meles. Zubba näggime, et Bühhä Kirja ramat sel ajal wägga kalliks olli, nõnda et arwaste mõnnel jõudu olli, sedda osta. Pealegi olli waenlastel se kawwalus, et kus nifuguse ramatu leidsid, selle ärrapõlletasid, öiete kül tundes, et kus Jummalasõnna ei olle, seal ka

temma wäggi ei wõi olla. Sellepärast olli karta et Jummal sönna tundminne wõis ladduda; agga usklikud teadsid ses häddas head nõuu. Naad asfutasid isfeskis seltsisi, kus noremad ja wannemad innimesed kätte wõtsid, Pühhas Kirjast peatükid ehk terwed suremad ramatud, olgu ewangeliumid, epistlid ehk prohwetite kirjad, pähhä õppida. Ja kui naad siis kokku tullid Jummalat tenima, ennamiste kõrbedes ja kobastes, ja pidid Jummalat sönna loetama, agga ei olnud ramatud: siis need, kes ollid õppinud, lugesid peast; astusid teine teise järrel ette seddamõda, kuida naad järjistikku ollid Pühha Kirja ramatud õppimisfeks jautanud. Üks nende õppetaja ütles, et ta tunnud tallupoja, kellel Jobi ramat selgeste peas olnud, ja weel palju innimesi, kes kõige Ue Testamendi wõinud peast luggeda. Wata, sedda warrandust, mis neil nõnda süddames olli, ei wõinud kegi ärraristuda. Agga selle läbbi se sündis ka, et tallupojad ja kangrud, kes mailma tarkust küll ei tunnud, ommeti tarkade tarkust tühjaks teggid. Kui üks katteligi preester nende jure sadeti, neid „rumalusfesi“ ärrapöörma, siis ta tulli pea taggasi ja ütles, et seal ürikesse ajaga ennam Jummalat sönna kuulda sanud, kui kõik omma ellu aega

enne sedda. Jah, se olli saggedaste nähha, et lapsedki wäggenwaste Issanda sönna tunnistasid. Pühha Kirja sönnad, mis naad ollid õppinud, ollid selle rahwa käes kui sõariistad, mista wõitu said.

Se olli waeste „Baldlaste“ wõimus ja wäggi: römuga kannatasid wallu, agga ei jätnud Jummalat tõe sönna mahha. Nende hulgas wähhenesid küll wägga, sest et waenlased neid tulle ja mögaga taggastisid; agga üsna nende ussu-selts ei lõppenud ärra, waid mõnni tuhhat jäi ülle, kelle suggu praegu weel Brantsusse maal ellab. Ja weel ennam tulles tähhele panna: et Jummalat tõe õppetust, mis seal peale hakkas, ei sanud lämmatatud; ündsä Lutterusse läbbi sai se pärrast ueste eddasi sadetud mitme põlwe rahwa ja ka meie õnnistusfeks.

Armas luggija! enne kui eddasi loed, panne ommeti silmapilguks ramatukesse käest ärra ja mõtle, mis lugesid. Endise aja pimmedusfesi rägiti, agga ka sest, kuida walgu hakkas paistma ja leidis sõbru, kellel olli römuk, ja waenlasi, sedda ta pahhandas. Üks siis so süddames tõuse se mõtte: meie aegus paistab walgu selgeste ja keelmata, — kas nüüd pimmedus on lõppenud, kas temma wastu sõddib? — kas nüüd Jum-

mala sõnna võetakse rõmuga vastu? — Kas palju on, kes julgeste ja rõõmsaste Issandat tunnustavad? kes Jummalala sõnna õppivad nõnda, et se süddamesse ja mele jääb? — Armas sõbr! eks meie pea nõnda küsima ja siis — tulles aeg — hääbenema! eks meie pea, kui omma rahwa peale liinas, küllas ja omma peres watame, — kui omma süddame tähele paneme, — eks meie pea siis omma kolvatumat luggu ülestunnistama? Jah, Jummal aidagu meid, andku omma sõnnale wägge ja süddamele rõmu, sedda õppida!

Kui omma ajal näeme ni wähhä ussu julgust, agga palju rummalust ja tuimust, siis se tulles fest, et omma hinged wägga püssut Jummalala sõnnaga toidame. Sedda teame küll, et nüüd ülleüldse ennam loetakse, kui ennemuine; wannad loewad, nored loewad; ramatud on sada turrult ja podidest; ramatu = teggijaid on iggal pool leida; agga et nende hulgas palju on, kes mu tö peale wägga targad wöiwad olla, agga ei kolba ramatuid kirjutama, sellepärast on ka ramatute hulgas palju prüggi ja pühkuid, — loraramatuid, — mis mingisuggust kassu luggijale ei sada, waid kahju, fest et nende pärrast mittu tössisemaid ramatuid ja Jummalala sõnna

kõrwale heidawad, ehk kui loewad parremat, ommeti meles ei pea. Ütle, armas luggija! kas sul palju Pühha Kirja salmiisi peas ja meles on, et selgeste wöid luggeda ja tö jures Jummalala sõnna tähele panna, ilma et ramat käes on? — Toidame omma hinged wägga püssut Jummalala sõnnaga ja sellepärast jame nõdraks ja tuimaks.

2.

Piibli-õppimisse seltsidest.

Aastal 1850, ütleb üks wagga mees, tullin ma omma te-käimisse peal ühte paika, kus waimulik pimmedus wallitses ja selle kõrwas weel waeusus ja hädda ihhulikkus ellus. Mitmes majas ei olnud Pühha Kirja ollemas ja kus olli, seal pudusid ärra luggijat, kus luggijat olli, pudus ärra mõistmist. Ma siis pallusin kord küllarahwast õhtu ajal kokku tulla, et saaksin nendega räkida. Maad tullid; jubba aegsaste olli suur hulk nori mehhi mo jures ja kõik hakkasid mind wahtima nagu imme-asja; nende melest se wiist olligi imme-assti, et ma Jummalala sõnna pärrast fenna tullin. Hakkasin nendega kõnnelema. Kulasin, mis ka omma aega widawad,

Kui päwa=tö lõppetatud on, ja kuida isseärranis pühapäwa peavad. Naad wastasid, et middagi ei tea tehha! Se sõnna teggi mo süddame kurwaks ja hakkasin mõtlema, mis nõunga wõiksin nende hinged aidata. Siis tulli mo mele, et üks ussulik tuttaw naesterahwas mulle kord olli öölnud: „Söbr, kui mõnnes kohhas näed, et Jummalal sõnna rahwal ei olle, siis tahhan hea melega Testamentisi anda, mis neile wõid jagada!“ — Ma siis küsisin noorte meeste käest: kas teil on Testamentisi koddu, kust wahhest loete? — Ühhest suust kostsid: ei olle! — Noh wennad, wastasin siis, tean teile head nõuu: kes kahhe kuga apostli Paulusse ramatu Ewefusse rahwale tahhab pähhä öppida, se saab mo käest Testamenti ramatu. — Sedda böldes tõstsin Testamenti käega üles ja näitasin neile. Memmad immetellesid ja rõmustasid ja kohhe ütlesid teine teise wastu: „minna tahhan öppida!“ kunnii kõik ses nõuus ollid, et ma peale 50 nimme wõisin ülespanna.

Nõnda teggin selle te-käimisse peal mitmes kohhas ja öppijate hulk läks ni sureks, et mures ollin, kust kõigile Testamentisi sada. Agga wagga naesterahwas, kelle peale lootsin, andis, kui temmale sedda luggu räkisin, hea melega kõik rama-

tud omma kulluga ja lubbas ka eddespiddi weel ses asjas neile, kes hopis waesed, abbiks olla. Ma tännasin selle hea eest Jummalat ja pallusin et ta omma sõnna teeks wäggeiwaks, rahwa süddamed ja ellu nendada.

Kahhe ku pärrast läksin öppijaid jälle watama ja kulama mis naad öppinud. Ewefusse ramat olli neil peas, ja mitmel mõnni teine ramat ka. Doetasin neid ja ütlesin siis, et mul müüd ennami ei olle neile ramatuid anda, agga kas tahhaksid weel öppida? — Tahhame hea melega! wastasid kõik, ja palju tullid weel jure, kes öppijate seltsi heitsid. — Ühhes küllas sündis, et kui rahwast koku kutsusin, wannemaid inimessi tulli, agga noremaid ep olnud nähha. Et se olnud mulle rõmuks. Kus on teie lapsed? küsisin siis ja sain kuulda, et need Jummalal sõnnast ei pea luggu. Nõmisiin siis wannemaid ja tulletasin nende mele, et nemmad süallused, kui noor suggu hukka lähähä; ma pallusin, et omma perrele ja lastele wiiksid Testamentisi selle kaubaga, et naad Ewefusse rahwa ramatu peaksid pähhä öppima. Tuimus näitas wägga suur ollema, et ma ei jullemud lota, öppijate hulga siin sureks kaswama. Agga se ep olnud nõnda. Peale sadda olli neid, kes mo jure tullid, omma nimmed öppijate kirja ülespannema,

nende seas palju sullasid ja inimardajaid. Wimaks tuli ka üks emma omma seitsme aastase tütreaga ja ütles: „laps ei anna mulle rahhu, tahhab ka Testamenti ramatu sada; agga ei ma jõua osta, egga anta muidu, kui et peab siis Ewefusse rahwa ramatu õppima. Rääkisin kül, et peab ootma, kunni wannemaks saab ja õppib, agga temma ütles: emma, kui minna ei wõi weel õppida, eks sinna siis isse õppi minnu cest? — Nüüd, armas ramatu=mees, tullin küsima, kas se korda lähhab, et omma lapse cest õppin?“ — Kül lähhab korda! kostsin minna, polle ju muud tarwis, kui et õppite. — Emma ja laps rõmustasid wägga. Nõnda olli luggu weel mitmes küllas; õppimisse himmu sai allati suremaks.

Agga tahhate ka teada, mis kassu sest õppimisest olli. Kui senna küllasse pari ku pärast jälle tullin, kutsusin õppijat ja muud rahwast kokku. Õppijat piddid siis 10 ehk 15 kaupa ette tulles ja ühhest suust otsekui lauldes Paulusse ramatu Ewefusse rahwale luggema; teggid sedda wägga illufaste, sest olli õppinud sure hõlega. Dmmeti läks mul kaks õhtut tarwis enne kui kõik olli loetatud. Ja iggakord püüdsin ka neile lühhidelt ärrafelletada, mis naad luggenud. Selle jures näggin, et selletus fergemini

nende mele jäi, kes epistli sõnnad peast teadsid. Kui kõik olli luggenud, küsisin, kas neil himmu olleks weel teist epistli ramatut õppida. Ütlesid, et se mõtte neilgi olnud; ja wata, olli enne jo peale sadda õppijat, nüüd tuli weel 60 jure, nõnda et peaaegu kõik noorem rahwas ja suur hulk wannemaid inimesi Pühha Kirja sõbraks olli sanud. Kui kegi ei tahtnud õppida, sellele sedda arwati häbbiks, et ta head ärrapõlgas. Laste wannemad rääkisid mulle, kuidas lapsed homiku warra ja õhtu hilja loewad ja murret peawad ja isseärnanis pühhapäwal kokku tulles, teine teist loetama ja seltsis õppima, kuidas üldse nüüd perredes, ja kus agga rahwas kokku saab, tõsisemad juttud kuulda, kui enne sedda. „Nüüd wast“, — ütles mõnni halli peaga wana, — „nüüd wast, kui lapsed õppima hakkawad, tunne kui wägga kahju, et meie nores põlwes õppetust ei olnud! Oh et wõikime lapsiks sada ja ueste peale hakkada! Õppime kül nüüdgi weel, agga mis on süggisene bis keiwadise wastu? Dmmeti olgu Jummal tännatud, et sedda weel enne surma kuulda ja nähha saime, kust mõnni terra meilegi süddamesse langeb!“ —

Olli seal ka üks tüttarlaps, kes 16. aastaga pimmedaks sanud ja peale sedda wägga waene

olli. Jhhu filmad ollid temmal pimmedad, agga wainu filmad ka, sest ta ei sanud Jummalala sõnna millalgi kuulda. Ta olli jo 32 aastat wanna, siis minna läksin kord tedda watama. Räkisime mõnda ja sest tundsin, et temma südda fures waewas olli, egga teadnud kuida abbi leida. Ma siis küsisin, kas ta ei tahaks ka, nagu mu külla=rahwas, Ewefusse rahwa ramatu õppida? ja temma lubbas hea melega, kui agga kegi tahaks temmale ette luggeda. Ma räkisin sedda asja õppijatele küllas ja mittu wõtsid rõmuga ennest peale, wahhete wahhel pimmedale Pühha Kirja luggeda; Agga et need tö ajal sedda ei wõinud tehha ja pimme õhtuni piddi üksi ollema, siis andsin sedda pärrast ühe 7 aastase lapse holets, kes sealsammas ellas ja selgeste lugges, et ta piddi pimmedat õppetama. Laps teggi sedda iggapääw ja õppis selle jures isse ka; ja kui ma jälle fenna tullin loetama, siis pimme ja temma noor koolmeister luggesid mulle Ewefusse ramatu selgemini kui teisid. Kui pärrast jälle pimmeda jure tullin, tännas ta mind filmawega ja ütles: „enne mo ellu olli otse kui unni; ja ma 'p teadnud ühtegi mõelda, aeg läks hirmus iggawaks; nüüd on mo hing allati ammetis, Jummal ja temma arm seisab mo meles, ja mis sest õppin, se kiu-

nitab mo süddame nõnda, et nüüd allati rõmus ollen omma willetsuses!“ Ta lubbas ka weel enam Pühha Kirja ramatuid õppida ja teggi sedda. Temma ja palju teisi on pärrast weel õppinud apostli Paulusse ramatu Roma rahwale ja muud; mitmel on 9 ramatut, teistel 6 ehk 3 peas. Meist, kes holega hakkanud õppima, ollen näinud, et õppimisse himmu suremaks sai, nõnda et ilma Jummalala sõnnata ei tahtnud ellada. Esiotsa ollid kui lapsed, kedda wannemad melitawad õppima; piddin neile Testamentisi andma; agga pärrast said tunda, et Jummalala sõnna tarwis õppida mitte ramatu ehk mu melehea pärrast, waid suremata hinge ja temma õnnistusse pärrast. Neile, kes hopis wacsed, annan nüüdki Testamentisi muidu, teistele halwema hinnaga; jõukamad ostawad isse.

Tännu neile, kes mulle abbiks olnud! Sest nende usk ja armastus on sedda ka teinud, et mul nüüd 85 küllas 2161 õppijat on, kes Jummalala abbiga nisamma palju ehk eennam weel wõiwad teisi Jummalala töe sõnna pole juhhatada ja kui küündlad paista teiste pimmedusesse.

Nõnda kõneleb ramatu=mees omma tööst Issanda winamäel. Sedda tööd ta teggi ja teeb ehk praegu weel Saksamaal. Armsad luggijad,

Gesti-wennad! kas meie rahwas ja meie küllad
 sellesamma hea tööle ei kõlba? — Ma arwan,
 küllap kõlbawad! Sest olleme ka Jõsanda rah-
 was ja temma sõnna polle meie jures mitte wakka
 alla pandud, polle kallis meie maal. Antakse ka
 waestele muidu ehk wägga halwa hinnaga. Agga
 kus on õppijad? — Lapsed ja noor rahwas hul-
 guwad mitmes perres päwa otsa töta ja õppiwad
 kurja. Oh wannemad ja perre isad ja emmad!
 pange neid õppima Jummalale sõnna; se on Jum-
 mala wäggi õnnistusfeks iggaühhele kes ussub.
 Õppimine isseennest ei anna weel usku, se on
 teada; agga sedda teame ka: ilma õppetusfeta ei
 wõi usku olla kellelgi; usk tulleb Jummalale sõn-
 nast; kui meie hoolsad olleme õppima, küll siis
 Pühha Waim kannab hoolt, et usku annab; kes
 ei tahha õppida, ei se te muud, kui kelab Pühha
 Waimu töö ärra.

